

njemu lastno znanstveno poglobljenostjo in razpredeljenostjo vsebinskih poglavij. Vse od najsplošnejših in osnovnih vprašanj, ki zadevajo pedagoški postopek, pa do najpodrobnejših, ki govore o učni metodi, je en sam bogat in globok kašipot učitelju in vzgojniku. Knjiga bi pa utegnila živo zanimati tudi tiste kroge naše inteligence, ki jim ni ukvarjanje s šolsko deco vsakdanji kruh; v njej bodo morda našli marsikak nov in globlji pogled na vzgojno-življenjska vprašanja, ki se jim ne moremo izogniti, hkratu pa morda tudi dojeli vso aktualnost učnovzgojnih zakonitosti, ki nam jih je pisec dobro razpredel in približal. Našemu osnovno- kakor tudi srednješolskemu učiteljstvu pa bo — kljub nekoliko težjemu znanstvenemu slogu — neobhodno služila za temeljitejšo orientacijo v vzgojnih vprašanjih. Saj doslej še nismo imeli tako vsestranske knjige o šolsko-vzgojnem postopku in je torej to pri nas prvi sistematičnejši poskus, znanstveno prikazati vzgojna vprašanja. Piscu se je posrečil njegov namen, »da bi spravil s tem spisom v notranji in vsebinski sklad najnovejše rezultate psihologije in vseh njenih podrobnih področij na eni strani, ter spoznavno teorijo na drugi, z občo metodiko,« kot pravi v uvodu. Zdaj, ko imamo teoretično metodiko, ki ni nič manj važna od praktične, bomo morda kmalu pričakali tudi to!

E. B.

Iz sodobnega srbsko-hrvatskega književnega življenja (Misli, portreti in ocene)

Luča» biblioteka Zadruga profesorskega društva, Beograd. I. serija. 1933.

Biblioteka »Luča« (bakla) ima značaj šolskih izdaj šolskih klasikov kot pomožna knjiga za dijake. Nudi predvsem poceni tekst, ne pa tudi razen jezikovnega tako izčrpnega komentarja kot na pr. Konovi školski pisci. V tej prvi seriji, s katero se je to novo podjetje predstavilo, sta izšla dva srbska pisatelja (Sterija-Popović in Matavulj), dva hrvatska (Šenoa in Novak) ter en Slovenec (Cankar), poleg ene poljudno-znanstvene knjige.

1. Sterija-Popović je srbski Molière, še ves v stilu klasicistov, komediograf komičnih značajev izpred 100 leti. »Tvrđica« je Molièrov »Skopuh« v srbski obleki, »Pokondirena tikva« (= Buča, ki se je pogospodila, »jara gospoda«) pa nekake »Smešne precijoze«. Sterijeva komika obstoji v pretiranosti slabih strani značaja, v smešnih zapletih in — v jezikovni spačenosti, in ima didaktični namen, vzgajati pravo družbo. Jezik teh dveh burk je mešanica prave navlasuljene predvukove slavljske srbščine (mi bi rekli pesniške koseščine), ki jo seveda rabi Sterija v ironičnem smislu. Poleg tega pa še pokvarjenega banatskega »modnega« jezika, polnega francoskih in nemških, z nerazumevanjem rabljenih izrazov. In še grških, slovaških, ruskih besed in nesrbske sintakse, kar vse vpliva na Srba komično, našemu dijaku pa le otežuje čitanje in razumevanje. Zato bo te »čitalniške« burke razumel le oni, ki dobro pozna jezik. Literarna vrednost teh prvih srbskih komedij pa je ravno v tem, da je ta Molière precej okretno predstavljen v pristno srbsko — sicer precej stilizirano — malomeščansko sredino. Nujno dobrodošel je jezikovni komentar.

2. Šenoa v »Prijan Lovro« je znan Slovincem po davnem prevodu pa tudi po tem, ker je tragični glavni junak Slovenec Lovro Mahnič in je torej toliko tudi naš. Naš pa je tudi glavni problem novele: junak hrvatskega (in seveda — radi Slovenca, glavnega nosivca problema — tudi slovenskega romana) ni salonski aristokratski heroj, ampak tragična oseba, ki ima vse pogoje, da se povzpne do najvišjega družabnega položaja, pa ga nenaklonjena usoda preraste in uniči. Sicer pa je ta novela brez pravega dejanja, je le lepo pripovedovanje »v okviru«, lastno početniškemu realizmu. Nemalo pa nas motijo danes materialistični nagibi Lovrovih ženitev, ki se vse sklepajo radi denarja. Zato danes njegova tragika ne vpliva človeško odrešujoče, ampak malomeščansko sentimentalno, pristno »buržusko«. — Močnejša je »Kanarinčeva ljubovca«, ena prvih socialnih črtic v hrvatski književnosti, prava predhodnica Krleževih družabnih presekov. Šenoa plastično pripoveduje (isti opisni način kot pri Krleži!) o propadu hrvatskega plemstva, njega razvratu in — koncu v proletarstvu, ki ga prenaša v neko romantiko, s stoicizmom v spominu na daljno slavo. In tu je začetek Krleževega problema demoraliziranega in sproletariziranega hrvatskega plemstva. — Pogrešam pa pri tej izdaji besednega slovarja za — srbske dijake, kajti mnogo kajkavskih besed (žganci itd.) jim bo neznanih.

3. Matavuljev »Bakonja fra Brne« velja za najboljšo leposlovno delo — še posebej roman — v vsej srbski književnosti sploh. Ob letošnjem pisateljevem jubileju — 25 letnice smrti — ga je profesorsko društvo izdalo, pač da ga popularizira med dijaštvom, ki ga mora brezpogojno poznati. Toda — povem takoj — da ga kot privatno branje na naših šolah ni priporočati, ne samo zato, ker je pisan v ikavskem dalmatinskem narečju in kot tak jezikovno pretežak za naše dijake, ampak tudi zato, ker ga smatram vkljub Bartulovićevemu zagovoru v Srb. Knj. Gl. (1933 dec.) in Carovi analizi (Ogledi 1931) za — pamflet na katoliško redovništvo (franciškane) in je torej — iz vzgojeslovnega stališča neprimeren. Z istega stališča tudi v nasprotnem smislu, čeprav se domneva hipoteza, da je pisatelj črtice pravoslavnih kaludjera, med katerimi je preživel nekaj let svoje mladosti v »djakovanju« = nekakem noviciatu, prenesel na franjevence — in bi potemtakem mogli najti v njem avtobiografskih momentov. Naj bo kakorkoli: s snovnega gledanja roman ni za šolo. Kot umetnini pa ji dajem seveda vso ceno. Zdi se mi Matavulj srbsko pišoči Anatol France (s katerim se je tudi spoznal v Parizu); ž njim ima skupno izredno karakteristiko, objektivno epiko, humor, ironijo in skepticizem v vsako metafiziko, in religiozni indiferentizem. — Škoda, da izdaja poleg jezikovnega slovarja (M. Savković) nima tudi literarno zgodovinskega uvoda o genezi (glej zanimivo razpravo v Misli 1933!) in analizo romana.

4. Lani je zagrebška Minerva izdala Sabrana djela V. Novaka (12 knjig). »Pripovijesti« pa predstavljajo samo izbor krajših črtic, feljtonov, in to socialnih, v smislu nekakega ruskega socializma, polnega principialnih nasprotstev, debat (V glib), tople, lepe ljubezni do ponižanih in razžaljenih (Salomon, Sablasti), čehovske tragične ironije v »Caritas« s karikaturami

uradnikov, (Pripovjest o Marcelu Remeniću), in izredno lepo in tragično usodo delavske družine (Iz velegradskega podzemlja), kjer pijani delavec ubija to, kar najbolj ljubi — svojo hčer —. Novak je psiholog s toplim čuvstvom za uboge kot Cankar, samo da je njegov stil okornejši, hladnejši, skoraj gol in ga umetniško rešuje ostro opazovanje psiholoških razpoloženj ter je v tem precej podoben Velikonji.

5. Ivan Cankar: Novele. Prevel in uvod napisal Tone Potokar. (Cir.)

Ta Cankarjeva knjiga je izbrana kot že prejšnje, v srbsčino prevedene, iz krajših črtic, torej prav iz tega, kar je v njem najlepšega. Zbirka je lepo prevedena in bo dobro rabila srbski šoli in tudi drugemu občinstvu, ki smatra sicer Cankarja za izrazitega marksistično-materialističnega socialističnega pisatelja, kar je dovedlo do razočaranja ob premieri »Kralja na Betajnovi« (Gligorić), in je moral dr. Janković v »Pravdi« (21. XII. 1933) pojasniti razmeroma pravilno Cankarjev socializem. Ta zbirka lahko to razlago še potrdi. O Potokarju, ki že itak redno seznanja srbsko občinstvo z našimi književnimi novostmi, pa moramo reči, da se je uveljavil tudi kot prevajavec in želimo, da mu tudi drugi prevodi iz Cankarja, kakor jih je naznanil Kon, dobro uspo.

6. O knjigi Jovana Lazarja (Tragovi prvih ljudi) ne morem dati strokovne karakteristike. Pisana pa je z realističnega svetovnega nazora in zastopa o izvoru človeka — nekoliko evfemistično sicer, sicer pa dovolj jasno — Darwinovo evlucijsko teorijo, da »su čovek i današnji majmuni životinje, koje potieću od zajedničkih predaka... koji nisu bili ni majmun i ni ljudi« (168). S tem prepušчам drugim v strokovno oceno ta problem. Knjiga pa je pisana zanimivo, poljudno in jasno.

II. Kolo zbirke »Luča« za leto 1934.

1. P. P. Njegoš: Luča mikrokozma. — Uvod B. Kovačević. — Str. 104 (lat.).

2. Dinko Šimunović: Izabrane pripovijesti. — Uvod dr. Bogner. — Str. 146 (cir.).

3. O. Župančić: Pesme. — Izbral in uvod napisal T. Potokar. — (Slov. s slovarčkom za srb.-hrv. bralce.)

4. Savremene bugarske pripovetke. — Preveo N. Mirković. — Str. 161 (s slikami pisateljev — 18 — in kratkimi opazkami).

5. in 6. poljudno znanstveni knjigi Kaman: Priroda i čovjek — in Milojević: O nasledju, knjigi, ki se ne oziram nanje, ker se odmikata moji ocenitvi.

1. Njegoševo »Luču mikrokozma«, to je: svetlobo malega sveta, kar naj pomeni — nesmrtnost duše, je za ponatisk pripravil in z natančnim komentarjem opremil znani srbski esejist B. Kovačević. Uvod je zelo dober: jasno govori o postanku, lit. vplivih in analizi epa (uporabljajoč vso kritično lit., predvsem Schmausa) epa, ki velja za Gorskim vencem kot najboljšje Njegoševo delo. »Luča« je tip miselnega epa v smislu Danteja in Miliona, po vsebini celo njim zelo sorodnega, dasi zopet po svoje originalnega. Za cilj ima, pokazati novo koncepcijo o postanku življenja na zemlji, njegovo

predzgodovino na nebu. Je to srbska »nebeška komedija«, kjer pesnika do zadnjih mej zemlje spremlja njegova lastna duša-misel, potem pa ga vodi angel — kot Vergil — v nebo, kjer ob nebeškem studentu doživi retrospektivno, pa v tradicijski shematiki, padec človekov v upor proti Bogu. Bog je bil najvišji med bogovi, ki so vladali na planetih, in Adam je bil eden med njimi. Ob Luciferjevem uporu so se borili na njegovi strani zli duhovi, med njimi Adam, Cezar, Aleksander, Napoleon (ki jih Njegoš imenuje narobe, n. pr. Razec). Toda pred odločitvijo se Adam pokesa, za kar ga Bog ne pahne v pekel, ampak ustvari prav za njega — zemljo, kjer naj pozabi na svoje prejšnje življenje v nebesih in naj v telesu dela pokoro. Pusti pa mu seveda iskro božanstva, dušo, »svetlobo mikrokozma«, ki jo pride odrešiti sam Kristus. — To je filozofija Njegoševa o našem življenju, Njegoša »slabega teologa a velikega pesnika«, kot jo je zasnoval sredi največjih borb s Turki in v žalosti za svojim nečakom (Prešeren!). Njegov ep sicer mnogo zaostaja za Gorskim vencem, zlasti po plastiki, ker je vse preveč opisen in ne neposreden, toda Posvetilo in Zaključna pesem sta vredna največjega jugoslovanskega pesnika.

2. Dinko Šimunović, ki je do lani v največji bedi živel v Zagrebu, dokler mu prijatelji ob 60 letnici niso izdali luksuzno opremljene novele Alkar, kar mu je prineslo majhen narodni dar tik pred smrtjo, je izredno dober pisatelj, pri katerem bi se tudi Slovenci lahko marsikaj učili, čeprav ga je svoj čas (v LZ) Župančič odklonil. Dalmatinsko Zagorje in Hrvatsko Primorje je dobilo v njem svojega pesnika, ne samo opisovavca kot je Novak. Šimunović je morda še najbolj podoben našemu Tavčarju: realizem in folklor se pri njem tako čudovito spajata v neko poetično naturalistično romantiko, v neko bleščečo toploto, ki je svojstvena »poetičnim realistom«. Toda ker je mlajši kot Tavčar, je oplojen po impresionizmu in naturalizmu. Mi Šimunovića vse premalo poznamo: njegov Alkar, ki ni v tem izboru, je pomojem mnenju ena najlepših novel vse srbohrvatske književnosti! V tej zbirki pa je Muljika, ki skoraj ne spregovori besede, pa le pride do izraza njena bolna romantična ljubezen. Koliko je lepote v Mavrici (Dugi)! V tej, morda njegovi najromantičnejši novelici, ko mlada deklica hoče iti izpod mavrice, da bi postala fant, pa zagazi v močvirje. Ali v Rudici, ki rodi osem sirot! Ali v ljubezenski zgodbi pastirice, ki zaradi cekinastega nakita (Djerdan) zamenja ženina! In v zadnji Krčmi, zelo plastični božični povesti, ko ob pesmih ciganke in pijancev zmrzuje človek, ki ga je v sneg pahnili pijani — frančiškan. To so novele v tej zbirki, ki dobro karakterizirajo pisatelja: romantičnega naturalista s čudovito polno paleto barv, z ljubeznijo do pokrajine, ljudi in folklore, z nežno strastjo in bolno ljubeznijo. — Uvod dr. Bognerja je samo biografski in bibliografski in je škoda, da tudi ne estetsko književni, in to tembolj, ker je dr. Bogner znan kot zelo dober literarni kritik-sintetik in je tudi svoj čas napisal posebno studijo prav o Šimunoviću (Hrvatska revija 1933).

3. Tone Potokar, ki je lani prevedel na srbsko Cankarja, je letos izbral in priredil tudi Župančiča. Izbor obsega 60 pesmi, med njimi celotni ciklus Murnu, ter Z vlakom in Dumo. Urednik se ni oziral na kronološki red

zbirk, ampak je zbral pesmi po snovi v posamezne cikle, ki naj odgovarjajo posameznim glosam, postavljenim kot naslov. Če so se pesmi dale lepo ločiti v posamezne skupine: v ljubavne, Manom Murna, v napol epične (»različne«), in Z vlakom in Dumo, se ni posrečila razdelitev sredine v višinskih ciklih Kuj me... kuj! in Predaj se vetrom... Oba cikla obsegata namreč pesmi istega refleksivnega, retoričnega značaja, da, nekatere izmed njih bi spadale že v »različne pesmi« (Kovaška, Dies irae...). Tako se tu — v višku zbirke — tri cikli nejasno prepletajo med seboj; zato ni notranje opravičena taka razdelitev kot jo je izvedel urednik. Iz tega pa tudi vidim, kako težko je Župančiča razpredeliti po vsebinskih vzponih. Povsod je namreč ena sama, vedno ista brušena beseda, refleksija, kot posledica stalne pesnikove zavesti, da piše nekomu drugemu, ne sebi iz dna, — čitajočemu občinstvu. Njegova pesem resnično »ne trepeče, le poje«, kot pravi sam. Zato je njegov ljubavni cikel, vzeti kot celota, neplastičen, njegova eklekticistična erotika pravo nasprotje Prešernovi. Posamezne pesmi so izredno lepe, toda refleksija in erotično dekadentstvo ubija elementarnost, zato je v njih Župančič najslabši; najboljši pa je v refleksivnih pesmih. V njih se njegova misel v pesniškem poletu razbohoti v retoričnih apostrofi, monologih, himnah — ali če hočete — prigodnicah na čas (vojno), dogodke (jubilej smrt...) in razne predmete. Ali ni v tem pogledu bolj soroden Gregorčiču kot Prešernu? V slikanju miselnih vizij, bolj kot pevcu lastnega najbolj intimnega peklà! Po pesniškem temperamentu namreč. Brez dvoma je Župančič naša največja pesniška kvaliteta po Prešernu, toda kakšna je ta kvaliteta, še nismo določili. In zato je zdaj že čas. — Ob tej antologiji, izbrani za srbskohrvatskega bravca, se v to ne morem spuščati. O njej bi samo rekel, da je vendarle škoda, da se urednik ni oziral na Jeralo (II) in Deseniško, o čemer se v uvodu sicer opravičuje in da namesto nekaterih dekadentnih pesmi, ki imajo samo historičen pomen, ni rajši prevzel druge, izredno močne »za večnost zlite« (Belokranjska deklica, Telesa naša, Ob jezeru, Zapri vrt, Kapetan Božo... itd.), brez katerih si Župančiča resda misliti ne moremo. Kljub temu, da zbirka podaja tudi za naše šole zadovoljivo podobo Župančičevo (in je najcenejša njegova antologija; 12 Din). Urednik je napisal skromen uvod, h kateremu bi samo pripomnil, da Ketteja, zlasti pa Murna ni tako prezirati na račun Župančiča, in da ni višek Župančičeve poezije ne v Dumu, ne v Z vlakom, dasi je v njih dosegel najširši polet. — Kot izdaji našega klasika za srbskohrvatske šole pa bi priporočil, da ima tekst vsaj glavne akcente že radi ritma, kajti predobro namreč vem, kako zvane naše pesmi iz ust — ne samo dijakov, tudi predavateljev. Razlaga Srbom neznanih besed, ki je v teh šestdesetih pesmih bila potrebna v preko 500 primerih, kaže pač veliko slovensko besedno bogastvo, ki ne more kar tako propasti, dokler bomo imeli tako samonikle pesnike. Za sestavo tega slovarčka gre uredniku posebna zahvala.

4. **Sodobne bolgarske pripovedke** je zbral in prevedel N. Mirković, ki je napisal zelo pregleden in potreben uvod o bolgarski književnosti sploh. Antologija obsega 18 pripovednikov od početnih realistov do najmlajših, rojenih l. 1905. Seveda radi tolikega števila tako malih črtic in na tako

majhnem prostoru (160 str.) ne more postati jasna podoba vsakega posameznika, ob takih prilikah se celo rado zgodi, da kakšen boljši pisatelj slabše izpade kot povprečni literati. Najmočnejši so vsekakor Jovkov, Kalfov, Petkanov, Šašmanov ter lirična poezija Elina Pelina, Dore Gabe in Karaljičeva. Temeljni ton te antologije je poezija zemlje, ljubezen do kmeta, nekak opisovalni realizem (graditev hiše!), vse to pa prepleteno z osredno liričnostjo. Ni v teh balkanskih pisateljih velemestnega naturalizma (na Maupassanta spominja samo Šišmanov), ne širokih romantičnih strasti: vse črtice so kratke novelice iz kmečkega življenja, male kabinetne slike ali pesmi z velikim zanosom, in samo ena, dve podobni feljtonom (Gospod iz vodenca in gospodična iz kisleca!). — Knjiga je brez dvoma bila zelo potrebna, mogoče najbolj potrebna med vsemi izdajami »Luče«, in prihaja tudi v pravi čas, ko se nam šele odpira pogled v našo tretjo bratsko književnost. Veliko ceno daje knjigi — ne samo omenjeni lit. pregled, — ampak tudi biografski in bibliografski podatki o posameznih pisateljih (s sliko), največ pa je vreden pregled vseh, dozda na srbohrvatsko prevedenih bolgarskih del (samostojno in v periodikah). Samo v knjigah imajo Srbohrvati vsaj osem del, dočim smo Slovenci še daleč za njimi. Naj bo to opomin, da je že čas, da pogledjmo tudi mi v svoji predvojni manji vsaj malo tudi — k svojim sosedom.

»Luča« je biblioteka, ki bo brezdvomno tudi na slovensko šolo razvila svoj vpliv kot pomožna knjiga za srbskohrvatski jezik. Zato bi želeli, da bi bile knjige popolnoma komentirane, to je: literarno, historično in jezikovno, kar sedaj niso. Shematični uvod v knjigo je presuh in se čisto v knjigi izdanega dela komaj dotakne, namesto da ga od vseh plati osvetli; jezikovni komentarji pa so nepopolni (Šenoa). Tudi bi želeli, da bi bil svetovni nazor enotnejši, da se ne podira z enim predmetom, kar se z drugim gradi, kakor se je zgodilo v tej seriji, ampak da se po vseh pedagoških principih pomaga naši šoli. Bilo bi dobro, da si prireditelji ogledajo šolske izdaje drugih narodov, da ne bodo njihove izdaje samo pretiskovanje starih tekstov. Profesorsko društvo si mora postaviti večjo in hvaležnejšo nalogo. Želimo pa in tudi upamo, da bomo tudi Slovenci že dobili knjižnico komentiranih šolskih pisateljev, in to domačih kakor tudi svetovnih. Tine Debeljak

Meštrović MCMXXXIII. Izdala »Nova Evropa«, Zagreb 1934.

To knjigo, ki vsebuje razen uvoda 116 slik, je priredil s sodelovanjem J. Kljakovića in M. Čurčina Meštrović sam. V uvodu, s katerim posvečuje svoje življenjsko delo, zbrano ob svoji petdesetletnici, človeštvu, naglašja Meštrović predvsem svoje lastno razmerje do tega dela. Ta pojasnila so tem bolj dragocena, ker se tičejo bolj kakor umetnin Meštrovićevega razmerja do splošnih kulturnih vprašanj, posebno narodnosti in religioznosti, dveh važnih sestavin njegovega dela, ki ju pogosto njegovi kritiki sploh niso razumeli ali pa ju vsaj niso pravilno doumeli. M. podčrtuje nasproti vsem tem načelo umetniške svobode. Ta kratka umetnikova izpoved je jasna in ne dopušča nobene dvoumnosti več.

Drugi uvodni sestavek z naslovom »O poreklu i detinjstvu Ivana Meštrovića« je napisal M. Čurčin. Ta sestavek, ki je spisan po Meštrovićevih lastnih